

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, доцента

Кручек Вікторії Аркадіївни

на дисертацію Антіпової Наталії Павлівни

**«Формування фахової компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти**

Актуальність теми дисертаційного дослідження та його зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Аграрне виробництво для української держави є надзвичайно важливим сектором економіки, що має значний потенціал. В умовах європейської інтеграції наші виробники сільгосппродукції неминуче вступають в жорстку внутрішню та зовнішню конкуренцію. Розв'язання завдання підготовки конкурентоспроможних фахівців лежить в площині розбудови сфери освіти, науки та інноватики на науково обґрунтованих засадах професійної підготовки. Незважаючи на наявність досить масштабних і різнопланових наукових досліджень з формування професійної компетентності, недостатньо розробленими залишаються теоретичні і методичні аспекти формування фахової компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків. Освітня система досить повільно адаптується до реалій сучасного суспільства, вимог ринку праці, технологічних змін, зокрема і в сфері селекції та генетики, і характеризується високим рівнем консерватизму. В основу нової освітньої парадигми України закладена фундаменталізація вищої освіти, що передбачає не тільки розширення обсягу професійних і загальнонаукових знань, а й реалізацію нового способу їх формування та функціонування у практичній діяльності майбутнього фахівця, зокрема селекціонера-генетика. Для формування професійної компетентності згаданого фахівця потрібен комплексний підхід,

цілеспрямована та системна робота на основі виважених і обґрунтованих підходів та принципів. Представлена робота є спробою автора долучитись до їх пошуку.

Ознайомлення з результатами проведеного здобувачкою аналізу наукової літератури, загальних питань у сфері професійної освіти, виявлені суперечності дозволяють стверджувати про актуальність теми дослідження.

Дослідження виконано відповідно до теми Зведеного плану НДР сфери освіти, науки та інноватики «Теоретичні та методичні основи формування системи післядипломної освіти на засадах сталого розвитку» (Державний реєстраційний № 0117U004914), «Обґрунтувати наукову концепцію та розробити заходи формування професійно-практичної компетентності фахівців з управління природокористуванням в агросфері» (Державний реєстраційний № 0112U001684), «Обґрунтування методичних та практичних засад розробки й впровадження системи екологічного управління вищими навчальними закладами» (Державний реєстраційний № 0115U003405).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол №3 від 30 грудня 2015 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації підтверджується результатами дослідження, проведеного дисертантом, і загалом не викликає сумніву. Експериментом було охоплено три заклади вищої освіти й достатню кількість учасників (1354 осіб).

Висновки та рекомендації, що викладено в дисертації, ґрунтуються на застосуванні сучасних методів дослідження: теоретичних (аналіз); евристичних (логічний пошук); екстраполяції (прогнозних оцінок щодо тенденцій розвитку професійної підготовки майбутніх селекціонерів-генетиків у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін);

емпіричних (тестування, анкетування, опитування та спостереження за учасниками освітньо-наукового процесу); статистичних (щодо обробки результатів педагогічного експерименту, кількісний та якісний аналіз отриманих експериментальних даних). Їх вибір є цілком виправданим для вирішення визначених завдань і перевірки вихідних припущень.

Грунтовний аналіз джерельної бази (211 найменувань), який виконала дисертантка, дав змогу достатньо переконливо висвітлити проблему дослідження.

Оцінювання змісту дисертації, її завершеність у цілому. Аналізуючи дисертацію відзначимо, що робота складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку бібліографічних посилань і використаних джерел та додатків.

У вступі дисертанткою обґрунтовано актуальність теми дослідження, вказано на зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами, темами; окреслено об'єкт, предмет, сформульовано мету та завдання дослідження; охарактеризовано методи дослідження, сформульовано наукову новизну і практичне значення одержаних результатів; представлено дані про апробацію та впровадження одержаних результатів. Також подано відомості про публікації за темою дисертації, її структуру й обсяг. Автором конкретизовано особистий внесок у праці, написаній у співавторстві, що відповідає вимогам до змісту та оформлення роботи.

У першому розділі «Теоретико-методологічні аспекти формування фахової компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків» проаналізовано теоретико-методичні аспекти формування фахової компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків в Україні та закордоном, подано опис основних понять, детально висвітлено історію заснування та науково-дослідну діяльність засновників наукових шкіл з селекції та генетики у галузі рослинництва, а також їх сучасні досягнення та перспективи.

У другому розділі «Теоретичні і методичні засади формування фахової компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків у закладах вищої освіти» дисертанткою представлено авторське бачення методичної системи формування фахової компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін, що вміщує методику організації проблемних інтегрованих лекцій та методики організації практичної складової професійної підготовки.

Розділ містить опис розробленої дисертанткою структурно-організаційної схеми формування фахової компетентності бакалаврів селекціонерів-генетиків; системно-структурної схеми змісту формування фахової компетентності з селекції і генетики в галузі рослинництва у магістрів селекціонерів-генетиків; пропозиції щодо змісту рамки галузевої кваліфікації (згідно європейських кваліфікаційних рамок методики – Квантус). Науковий інтерес викликає структурно-організаційна схема викладання селекційно-генетичних проблемних інтегрованих лекцій для формування фахових компетентностей та відповідний науково-методичний комплекс, структурно-логічна схема підготовки майбутніх селекціонерів-генетиків.

У третьому розділі «Експериментальна перевірка ефективності моделі формування фахової компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків у професійній підготовці» міститься опис процесу та результатів розроблення й обґрунтування моделі формування фахової компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків.

Експериментально-дослідна перевірка, на основі реалізації спланованих етапів педагогічного експерименту (констатувального та формувального), дала можливість оцінити ефективність моделі формування фахової компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків; теоретичних та методичних положень запропонованої авторської методики організації проблемних інтегрованих лекцій та методики організації практичної підготовки фахівців.

Структура презентованої роботи в цілому є логічною, відповідає обраному напряму наукового пошуку, дозволяє простежити послідовність розв'язання поставлених завдань і засвідчує виважений підхід автора до окресленої проблеми. Можемо зробити висновок, що дисертаційна робота Антіпової Н.П. за своїм змістом та формою є завершеним науковим дослідженням.

Наукова новизна і достовірність наукових положень дисертаційного дослідження. Дисертація містить нові, раніше не захищені наукові положення та обґрунтовані результати, які в сукупності розв'язують важливу наукову проблему формування фахової компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків у процесі підготовки в ЗВО. Зокрема, за результатами дослідження дисертанткою сформульовано та обґрунтовано теоретико-методичні засади формування фахової компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін; розроблено та обґрунтовано методичну систему та модель формування їх фахової компетентності, що об'єднує мету та завдання, підходи, принципи, методи, форми, засоби та педагогічні умови формування фахової компетентності у циклах фахової та спеціальної підготовки; критерії, показники та рівні сформованості фахової компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків; структурно-організаційну схему викладання проблемних інтегрованих лекцій для формування фахових компетентностей у майбутніх фахівців з селекції та генетики в галузі рослинництва та розроблено авторський навчально-методичний комплекс з проведення проблемних інтегрованих лекцій; структурно-організаційну схему формування фахової компетентності бакалаврів селекціонерів-генетиків (зокрема, виокремлено функціональні групи фахових компетентностей – транскордонні ключові, базові основні фахові, фахові теоретико-аналітичні, фахові професійно-орієнтованої та спеціальної практичної підготовки) та системно-структурну схему змісту формування фахової компетентності у магістрів селекціонерів-генетиків (виділено функціональні групи специфічних фахових

компетентностей – гуманітарні, соціально-економічні, політичні професійні; фундаментальні (природничо-наукові) та професійно-практичні та спеціальні зі сталості біосфери та соціального розвитку).

Достовірність наукових положень забезпечена ґрунтовним аналізом достатнього обсягу інформаційних джерел, відповідними методами дослідження, репрезентативністю вибірки, математично-статистичною інтерпретацією емпіричних даних, апробацією на 19 науково-дослідницьких заходах різного рівня (як-то міжнародні та всеукраїнські конференції та семінари) з широкою амплітудою поширення.

Основні положення та результати дослідження впроваджено у освітній процес 8 закладів вищої освіти (Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (акт впровадження № 07-10/1287 від 10.01.2020 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка впровадження № 06/3-1 від 29.01.2020 р.), Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (довідка впровадження № 01/10-90 від 24.01.2020 р.), Хмельницького національного університету (довідка впровадження № 05-43/127 від 27.01.2020 р.), Класичного приватного університету (довідка впровадження № 38-12-24/2 від 30.01.2020 р.), Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (довідка впровадження № 01-13/40/1 від 15.18.2020 р.), Відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Ніжинський агротехнічний коледж» (довідка впровадження № 09-20/27 від 03.02.2020 р.), Комунального закладу позашкільної освіти «Обласний еколого-натуралістичний центр» Житомирської обласної ради (довідка впровадження № 10/1 від 07.02.2020 р.).

Робота характеризується достатнім рівнем теоретичного узагальнення, самостійністю наукового пошуку.

Практичне значення отриманих результатів. Висновки та положення дисертації, підготовлені «Науково-методичні рекомендації щодо

формування фахової компетентності з селекції та генетики сільськогосподарських культур у студентів-агрономів» для наукових і науково-педагогічних працівників ЗВО, науково-методичний комплекс з викладання проблемних інтегрованих лекцій можуть бути використані при викладанні багатьох освітніх компонентів програм підготовки майбутніх селекціонерів-генетиків, екологів, біотехнологів, екобіотехнологів як бакалаврського, так і магістерського рівня.

Матеріали дослідження можуть бути практично корисними для широкого кола фахівців в сфері професійної, вищої, післядипломної педагогічної освіти.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях. Основні положення та результати дисертаційного дослідження відображено у 23 наукових працях, серед них 1 стаття в колективній монографії, 6 статей у наукових фахових виданнях України у галузі педагогіки, 3 статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях, віднесених до міжнародних наукометричних баз даних, 12 тез і матеріалів доповідей апробаційного характеру, 1 наукова праця, яка додатково відображає наукові результати дисертації, що вважаємо достатньо повним доробком для дослідження та здобуття ступеня.

Ідентичність змісту автореферату основним положенням дисертації. Зміст автореферату відображає зміст дисертації та досить повно висвітлює суттєві її аспекти, основні положення, результати дослідження та висновки.

Позитивно оцінюючи здобутки дисертантки, маємо зазначити про деякі дискусійні положення та побажання щодо дисертаційного дослідження:

1. В підрозділі 1.1. варто було б більше уваги приділити історико-педагогічному аналізу становлення системи саме професійної підготовки селекціонерів-генетиків, а не наукам селекції та генетиці.

2. Є питання щодо назви, структури та змісту розділу 2, зокрема до пунктів 2.2 «Методичні особливості підготовки майбутніх селекціонерів-генетиків для формування фахової компетентності» та 2.3 «Роль практичної підготовки та наукового дослідництва у формуванні фахових компетентностей майбутніх селекціонерів-генетиків»

З нашої точки зору, більш вдалою була б назва «Методична система формування фахової компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків у закладах вищої освіти». Підрозділ 2.2 варто було б присвятити, і відповідно назвати, методиці теоретичної підготовки фахівців, а підрозділ 2.3 – методиці практичного навчання. Це б додало роботі більшої структурованості, якої певною мірою дисертації бракує.

3. Критеріям, рівням та показникам сформованості фахової компетентності доцільно було б присвятити окремий підрозділ і чіткіше їх означити.

4. В змісті дисертації не має інформації про діагностичний інструментарій, яким користувалась дисертантка при визначенні навчальних досягнень здобувачів освіти.

5. В авторефераті не відображені пропонувані здобувачкою спеціальні методи професійної підготовки, хоча детально представлені у розділі 3 (підпункт 3.1).

Також в авторефераті не представлені діаграми, що візуалізують математично-статистичну обробку даних.

6. В дисертаційній роботі зустрічаються певні неточності у формулюваннях.

Наприклад: «... Магістр селекціонер-генетик готується до таких видів професійної діяльності: науково-дослідна, проектно-виробнича, адміністративна, педагогічна» (більш коректним формулюванням, з нашої

точки зору, було б «...Магістр селекціонер-генетик має бути підготовленим до виконання ...»).

Підрозділ 2.2 має назву «Методичні особливості підготовки майбутніх селекціонерів-генетиків для формування фахової компетентності». Уточнення «... для формування фахової компетентності» є недоречним.

Загальні висновки і оцінка дисертації

Дисертаційна робота Антіпової Наталії Павлівни є завершеною, самостійно виконаною науковою роботою, що має вагомe теоретичне та прикладне значення. На підставі проведених досліджень дисертанткою здійснено комплексне вирішення важливої наукової та практичної проблеми із формування фахової компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін.

Дисертація «Формування фахової компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін», заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам п. 9, 11–13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24. липня 2013 р. (з урахуванням змін від 19.08.2015 р.), а її автор – Антіпова Наталія Павлівна – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач лабораторії дистанційного
професійного навчання
Інституту професійно-технічної освіти
НАПН України

